

Yttrande över betänkandet: Nästa steg - Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer (SOU 2022:41)

Malmö universitet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss och vill anföra bilagda yttrande.

Sammanfattning

Malmö universitet ställer sig bakom lagförslaget att inrätta en ny äldreomsorgslag vilket ökar möjligheten till en jämlik god och nära vård. Malmö universitet instämmer med den analys som gjorts av de problem som äldreomsorgen har och står inför. Texten är grundlig, informativ och innehåller ett flertal träffsäkra analyser och beskrivningar. Malmö universitet instämmer i att äldreomsorgens kvalitet behöver stärkas och att kompetenshöjning och personalkontinuitet är en förutsättning för att god omsorg ska kunna ges. Vi instämmer även i att ledarskapets roll ska stärkas för att personalen ska ges tid och handlingsutrymme samt stöd från närmsta chef. Vidare anser vi att såväl sociala som medicinska bedömningar bör samordnas. Att verksamheten ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet i likhet med hälso- och sjukvården är en viktig indikator för äldreomsorgens kvalitet och de personer som är beroende av äldreomsorgens insatser. Omsorg och vård ska utgå från personens behov, förutsättningar och önskemål. Vi instämmer i att det lyfts fram att omsorgen skall vara personcentrerad som all hälso- och sjukvård.

Däremot är Malmö universitet tveksamma om de förslag som anges kan realiseras om inte lagförslagen kompletteras med styrinstrument som preciserar kriterier för uppföljningsbara mål och krav för att säkerställa att kvalitetskraven efterlevs.

Malmö universitet anser att ambitionen i betänkandet är hög, fast efterlyser tydlighet och konkretiseringar.

Yttrande

7.1.1 Äldreomsorgens uppdrag och innehåll

Malmö universitet instämmer i att det inte är motiverat att det finns skillnader i bedömningar av vad som enligt kommunala riktlinjer anses som skäligen insatser för hur ofta en enskild person får duscha eller städat. Det måste utgå från den enskildes behov och förutsättningar inte lokala prioriteringar. Vidare anser Malmö universitet att det bör finnas styrinstrument för att nationellt kunna göra uppföljning av det som beskrivs ovan. Vi instämmer i problematiken inom de diskrepanser som finns avseende ”allmänna” definitioner som anger riktningen för hur äldreomsorgen borde se ut och hur den faktiskt ser ut - som en verksamhet präglad av ekonomiska åtstramningar och låg grad av attraktivitet som arbetsmarknad. Malmö universitet anser att ett nationellt styrinstrument även bör hantera dessa utmaningar inom ramen för kvalitetsutvecklingen inom äldreomsorgen.

7.1.2 Behovet av tillgänglig och förebyggande äldreomsorg

Malmö universitet instämmer med förslaget. Vi anser att det förebyggande arbetet är viktigt, inte enbart för att öka enskilda personers livskvalitet, utan även för att skjuta upp och minska behov av omsorg. Vidare anser vi att det behöver förtydligas att det är flera professioner som arbetar förebyggande utifrån olika perspektiv vilket bör beaktas i betänkandet.

7.1.3 Individuellt inriktade insatser inom socialtjänsten

Malmö universitet instämmer i att äldreomsorgens tydligare fokus på förebyggande arbete är ett steg i rätt riktning. Vi föreslår att klargörande ska göras avseende koppling till frågan om tydliga rättigheter för äldre och de som är inblandade kring den äldre, klargöranden bör göras som även beaktar hur detta säkerställs och följs upp.

Malmö universitet anser även att resonemangen för att hävda medbestämmande ska framgå tydligare likaväl som innebörden av socialtjänstens förpliktigande. Vidare anser vi att utredningens förslag kan kopplas ihop med en diskussion kring medborgerliga rättigheter som bör ses i ljuset av framtida demografiska förhållanden med en alltmer växande äldre population.

7.1.6 Stöd, avlastning och involvering av anhöriga eller andra närstående

Malmö universitet instämmer med förslaget som innebär att ett anhörigperspektiv får en utökad betydelse i äldreomsorgen. Vi anser att vikten av information och

stöd lyfts fram, vi föreslår en beskrivning av hur detta i praktiken skall kunna realiserars.

7.1.7 Behovet av adekvat bemannad och kompetenssatt äldreomsorg

Lagförslaget skriver att det skall finnas den personal som behövs för att insatser skall utföras i enlighet med de mål som satts upp. Malmö universitet instämmer med Coronakommisionens bedömning att riksdag och regering måste se över vad som är tillräcklig bemanning inom särskilda boende och i hemtjänsten. Malmö universitet anser att det behöver finnas ett minsta antal med tillräcklig kompetens för att det skall gå att kontrollera hur insatserna efterlevs. Vidare anser vi att det saknas en analys av vad detta lagkrav innebär för kommuner ekonomiskt och hur de skall realisera detta med tanke på demografi och svårigheter med kompetensförsörjningen. Vi anser också att avsaknaden av statistik som redovisar personalens arbetsförhållanden kopplat till bemanning, anställningsformer och utbildning bidrar till att skapa en otydlighet kring hur eventuell styrning ska utövas.

7.3.2 Lagens tillämpningsområde beskriver vad som utgör äldreomsorg

Malmö universitet anser att det är otydligt av vad som inbegrips i lagen och att tillägg till lagen ska göras med texten (kursiv): Lagen gäller för personer som fyllt 65 år (äldreomsorg) *och personer som behöver insatser inom äldreomsorg* samt yngre personer,,,,,

7.3.6 En personcentrerad äldreomsorg med individens behov i centrum

Malmö universitet instämmer i utredningens resonemang kring att behovsbedömning skall ske utifrån den behövandes verkliga behov snarare än riktlinjer. Vi instämmer i förslagen till upprättande av genomförandeplaner. Vi anser dock att det saknas en problematisering av en ny och problematisk situation för socialtjänstens vidkommande, som vi ser som en konsekvens av lagförslaget. Malmö universitet saknar en fördjupad diskussion om framtidens former för biståndsbedömning, som i betänkandet bygger på grundprinciper som står i ett tydligt motsatsförhållande till varandra. Den ena består av en behovsbedömning som bygger på tydligt reglerade och angivna riktlinjer, den andra bygger på att behovsbedömning slopas. Dessa trender har så pass diametralt olika utgångspunkter att de kan sägas vara oförenliga. I slutändan finns då en risk att utgångspunkterna för behovsbedömning kan komma att skilja sig åt från en kommun till en annan. Utifrån ett helhetsperspektiv vore det en olycklig konsekvens.

7.3.8 De beviljade insatserna behöver följas upp för att säkerställa att insatserna tillgodoser behoven

Malmö universitet instämmer i förslaget som prioriterar systematiska uppföljningar, vi anser att frekvensen bör vara nationell och inte upp till varje enskild kommuns riktlinjer. Malmö universitet anser vidare att realisering, det vill säga hur implementering och utvärdering ska göras, bör förtydligas. Vi anser att balansen mellan ett nationellt och lokalt perspektiv ska synliggöras.

7.3.10 En samordnad vård och omsorg

Malmö universitet instämmer med lagförslaget, Vi instämmer dock inte i att det inte endast bör gälla dem på särskilt boende utan även inkludera de individer med stort behov av insatser som bor kvar i eget boende.

7.3.15 Personal, bemanning och kompetens

Malmö universitet instämmer i lagförslaget. Vi anser att förslagen på nya funktioner och roller är tydliga och adekvata. Vi efterlyser dock förslag som tydligare tar utgångspunkt i de mångfacetterade och samlade erfarenheter som har sin utgångspunkt i de tvärprofessionella möten som sker inom ramen för äldreomsorgens. Malmö universitet anser att betänkandet även bör innehålla diskussion om eventuella nya kompetenser inom äldreomsorgen som på lång sikt kan möta en åldrande befolknings föränderliga förutsättningar. Vidare anser vi det viktigt att säkerställa kompetensen inom både omvårdnad och rehabilitering och att det därför upprättas tydliga uppdragsbeskrivningar för ansvar och roller, precis som under 7.3.1.

8.3.3 Fördjupad problembild av tillgång till sjuksköterskor

Malmö universitet instämmer i att bemanningen av sjuksköterskor är för låg. Malmö universitet anser att både specialistsjuksköterskeutbildningar till distriktsjuksköterska och specialistsjuksköterskeutbildningar inom vård av äldre behöver lyftas i skrivningen. Betänkandet nämner distriktsköterskor men inte specialistsjuksköterskor inom vård av äldre. Malmö universitet vill framföra att dessa två olika specialistsjuksköterskor har olika kompetens där distriktsköterskans arbete i grunden med hälsofrämjande synsätt utgör ett stöd för människor i alla åldrar och sjukdomstillstånd. Medan specialistsjuksköterskor inom vård av äldre har som fokus att främja hälsa och förebygga, bedöma, behandla, rehabilitera och lindra multisjuka äldres symtom på ohälsa. Kompetenserna hos distriktsjuksköterskor och specialistsjuksköterskor inom vård av äldre kompletterar varandra, därför anser Malmö universitet att båda specialistsjuksköterskeutbildningarna behöver tas med.

8.6 Stärkt till medicinsk kompetens i kommunens primärvård

Utredningen slår fast att förslaget till äldreomsorgslag bildar en helhet tillsammans med dess förslag till förändringar i bland annat hälso-och sjukvårdslagen. Malmö universitet instämmer i att utredningens olika delar är beroende av och förutsätter varandra.

Malmö universitet tillstyrker att det i hälso-och sjukvårdslagen ska regleras att kommunen ska säkerställa att enskilda som är inskrivna i kommunens primärvård vid behov kan få en medicinsk bedömning av en sjuksköterska respektive läkare dygnet runt.

Då personer som bor på särskilda boenden tillhör de svårast sjuka äldre och anser Malmö universitet att sjuksköterskor ska vara tillgängliga dygnet runt för att kompetens ska finnas för att bedöma personer som hastigt försämrats och rätt insatser ska kunna vidtas. Såväl Coronakommisionen som IVO har kritiserat den alltför låga medicinska kompetensen utanför kontorstid och Malmö universitet anser att insatser med, bland annat, flera sjuksköterskor ska finnas.

Malmö universitet instämmer i utredningens förslag att kravet på Medicinskt ansvarig sjuksköterska ska utgå ur hälso-och sjukvårdslagen och istället ersättas med en ledningsansvarig som kan säkerställa huvudmannens ansvar för planering, samordning och uppföljning av kommunens primärvård. Malmö universitet motsäger sig förslaget som utredningen föreslår, att även en läkare ska kunna vara ledningsansvarig, detta med anledning av att kommunen inte har ansvar för läkarinsatserna och inte ska ha läkare anställda. Malmö universitet anser att kompetenskravet för den ledningsansvariga ska vara specialistutbildad sjuksköterska inom vård av äldre.

I detta ärende har prefekt vid institutionen för vårdvetenskap Louise Stjernberg beslutat. I handläggningen har Ami Hommel och Elin Taube vid Institutionen för vårdvetenskap samt Finnur Magnusson och Åsa Alftberg vid Institutionen för socialt arbete deltagit.

Institutionen för Vårdvetenskap vid Malmö universitet

Kopia

Registrator